

бно, щоб володілець авторського права був підлеглим стосовно до порушника авторського права – службовця. Службовою особою також може бути іноземець, особа без громадянства, яка виконує названі вище обов'язки.

Список літератури: 1. Кримінальний кодекс України. К., 2001. 2. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Ст. 5. Відомості Верховної Ради. 1994. N 13. Ст.64. 3. Международное бюро ВОИС. WIPO, s Development Cooperation Activites. WIPO/CNR/ABU/93/9. 4. Советское уголовное право. Общая часть. М., 1977. 5. Уголовное право УССР. Общая часть. К., 1984. 6. Тапий В.Я. Объект и предмет преступления. Х., 1985. 7. Гордон М.В. Советское авторское право. М., 1955. 8. Советское уголовное право. Общая часть. М., 1977. 9. Коржанський М.Й. Уголовне право України. Частина Загальна. К., 1996. 10. Харченко В.Б. Уголовно-правовая охрана авторского права и смежных прав. Дис. ... канд. юрид. наук. Х., 1996.

Надійшла до редакції 20.08.2001

*П.Я. Мінка, доцент Дніпропетровського
юрид ін-ту МВС України*

СПЕЦІАЛЬНІ КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ РОЗКРАДАНЬ ВАНТАЖІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Основна функція транспортної системи України полягає у забезпеченні неухильного виконання державного плану перевезень, безпеки руху транспортних засобів, доцільності їх використання, своєчасності доставки та скоронності вантажів, культури обслуговування пасажирів.

Криміногенна ситуація у сфері вантажних перевезень на залізницях держави, незважаючи на вжиті в 2000 р. заходи щодо її попередження, залишається складною. Так, за означений рік залізничними станціями складено 31 896 комерційних актів на не збережені під час перевезень вантажі, (на 24 %, менше ніж за 1999 р.). Для розслідування до органів внутрішніх справ на транспорті направлено 1704 акти на незбережені вантажі з ознаками крадіжок (5 % від загальної кількості). На підставі матеріалів направлених комерційних актів порушено 654 кримінальні справи за фактами крадіжок вантажів.

У сфері вантажних перевезень Укрзалізничі зареєстровано 345 злочинів, а показник їхньої розкриваності знизився порівняно з попереднім роком, з 86 % до 85 %.

Найбільшу кількість тяжких злочинів скоєно на Придніпровській (114) та Одеській (100) залізницях. У цілому на залізницях держави рівень зареєстрованих розкрадань вантажів в особливо великих розмірах зріс на 80 %, тоді як показник їх розкриваності становив лише 43 %. Найбільша частка зазначених злочинів припадає на Одеську залізницю (16, або 45 %).

Продовжує погіршуватися ситуація щодо групової злочинності. За 2000 р., порівняно з попереднім, злочинних груп було виявлено на 33 % більше (570 проти 428), з них за участю залізничників – 107.

Найгірша обстановка щодо розкрадань вантажів, скоєних злочинними угрупованнями, спостерігається на Донецькій (161) та Придніпровській (151) залізницях. Найбільше злочинних груп, до складу яких входили залізничники, виявлена на Одеській (31) та Південно-Західній (21) залізницях. В цілому в

Україні до складу злочинних груп, що діяли у сфері вантажних перевезень, входило 1511 осіб (ними скоєно 975 злочинів).

На розкриття конкретного злочину, скоєного у сфері транспортних перевезень, оперативні та слідчі підрозділи лінійного відділу витрачають, як правило, значні кошти й час. Тому сьогодні до першочергових завдань слід віднести організацію на високому рівні профілактичної роботи з попередження правопорушень, пов'язаних з розкраданням вантажів у зазначеній сфері. Ця робота повинна ґрунтуватись на багаторівневій основі й охоплювати широкий комплекс заходів, які б мали позитивний вплив на суб'єктів транспортних відносин.

Профілактика злочинів являє собою науково керований процес, який передбачає мобілізацію людських, матеріальних та фінансових ресурсів на вирішення завдань постуової ліквідації злочинності, а також причин та умов, що її породжують. В управлінні цим процесом важливу роль відіграють різні державні та громадські організації, установи, колективи працівників. Особливе місце серед них належить правоохоронним органам, покликаним безпосередньо забезпечувати втілення у життя політики держави у сфері боротьби зі злочинністю. Ефективність їхньої профілактичної діяльності прямо залежить від ініціативи та компетентності співробітників, які відповідно до своїх службових обов'язків та прав приймають управлінські рішення, організують і здійснюють профілактичні заходи. Необхідність подальшого удосконалення управління процесом профілактики злочинів закономірно зумовлює підвищення вимог до підготовки спеціалістів для роботи в правоохоронних органах.

Попередження злочинів являє собою діяльність, спрямовану на своєчасне виявлення осіб, які замислюють, готують злочини або вчиняють замах на них, а також і застосування заходів щодо запобігання їх злочинним намірам. Для отримання інформації стосовно замислювання та підготовки злочинів можуть бути використані джерела, які умовно поділяються на гласні та негласні. До гласних джерел належать:

- 1) заяви та повідомлення громадян, у тому числі й анонімні;
- 2) засоби масової інформації;
- 3) повідомлення посадових осіб та контрольно-ревізійних органів;
- 4) інформація дільничних інспекторів міліції та працівників інших органів внутрішніх справ;
- 5) протоколи допитів підозрюваних та свідків;
- 6) явка з повинною;
- 7) аналіз кримінальних справ за нерозкритими злочинами.

Попередження злочинів вимагає комплексного підходу з боку як державних, так і громадських формувань. На державному рівні вирішення цієї проблеми повинно здійснюватись за такими напрямками:

1. Зміцнення правової основи державного та громадського життя, забезпечення неухильного дотримання законів, гарантій прав і свобод людини, дотримання принципу верховенства права.

2. Створення державою умов для забезпечення захисту життя й здоров'я людини від протиправних посягань, недоторканності приватної власності, відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади.

3. Запобігання будь-яким правопорушенням, усунення причин, які їх породжують та цьому сприяють.

4. Підвищення ролі органів виконавчої влади, правосуддя, внутрішніх справ і прокуратури у практиці застосування законів, здійснення охорони правопорядку, власності, прав і свобод громадян.

Перший напрямок. З метою поліпшення стану збереження вантажів та профілактики їх розкрадань автор пропонує планування й здійснення лінійними підрозділами залізниць заходів, що передбачають:

1. Посилення контролю за психологічною та виконавчою дисципліною при прийманні вантажів до перевезення, оформлення перевізних документів на вантажі. Підвищення персональної відповідальності працівників станцій за нездачу під охорону номенклатурних вантажів, дотримання порядку формування поїздів, до складу яких входять вагони, що підлягають відомчій охороні.

2. Встановлення контролю за дотриманням порядку зберігання, пакування та пересилання перевізних документів з метою унеможливлення їх підміни у дорозі.

3. Вжиття заходів щодо поліпшення роботи станційних технологічних центрів обробки поїзної інформації та перевізних документів, ліквідація причин роз'єднання вагонів та документів.

4. Виявлення станцій та дільниць залізниць, де складається найбільш кримінальна обстановка, проведення з відділами транспортної міліції профілактичних заходів щодо поліпшення умов збереження вантажів на доручених їм об'єктах.

5. Оприлюднення у трудових колективах даних щодо кожного правопорушення та своєчасне повідомлення громадськості про накладення стягнення на правопорушників та застосування відповідних мір покарання.

6. Здійснення заходів щодо огородження, освітлення та обладнання охоронно-пожежною сигналізацією вантажних дворів, пакгаузів, складів.

7. Проведення перевірки пунктів наливання та зливання світлих нафтопродуктів з метою виявлення й усунення причин, що спричиняють їх розкрадання.

8. З метою забезпечення схоронності вантажів, що перевозяться, посилення контролю за якістю ремонту та підготовки вагонів до навантаження.

9. Продовження роботи з обладнання кришок наливних люків пристроями для накладання запірно-пломбувальних приладів під час ремонту цистерн.

10. Побудова та введення в експлуатацію вагонних вагів на окремих станціях.

11. Проведення семінарів-держнарад для комерційних працівників станцій з вивчення правил видачі вантажів та оформлення документів на несхоронені перевезення.

Другий напрямок. З метою подальшого удосконалення роботи з забезпечення профілактики розкрадань вантажів, пропонуємо спільне планування заходів органами внутрішніх справ на транспорті з адміністрацією залізниць за такими позиціями:

1. Розробити методичку розслідування випадків розкрадання вантажів. Працівникам органів внутрішніх справ на транспорті направляти в управління залізниць інформацію про затримання залізничників, причетних до розкрадання вантажів – у п'ятиденний строк після затримання.

2. Розробити заходи контролю за правильністю навантаження металобрутку на станціях відповідно до вимог чинних розпоряджень Укрзалізниці та конкретної залізниці.

3. З метою попередження розкрадань вантажів, матеріальних цінностей та майна підприємств силами спільних спеціалізованих груп воєнізованої охорони та міліції проводити на залізниці оперативно-профілактичні операції «Металіст», «Вугілля», «Вагон», «Октан» та ін.

4. Створити оперативні заслони на стикових станціях залізниць та здійснювати постійний контроль за їх роботою.

5. Проводити розслідування випадків розкрадання вантажів, якості розслідування та аналізу комерційних актів.

6. Щоквартально аналізувати стан збереження вантажів на засіданні постійно діючих комісії із залученням воєнізованої охорони залізниці та міліції.

7. Здійснювати контроль за відшкодуванням збитків, понесених через несхоронність перевезень вантажів, за рахунок матеріальних цінностей, вилучених органами внутрішніх справ у розкрадачів.

8. На всіх станціях видати накази на осіб, які нестигмуть відповідальність за забезпечення схоронності вантажів при перевезеннях.

9. На кожній залізниці створити центри інформації населення й широко висвітлювати у трудових колективах випадки розкрадання вантажів та правопорушень, повідомляти громадськість про накладення відповідних стягнень та застосування мір покарання до правопорушників, а також про відшкодування матеріальних збитків винними особами.

10. З метою захисту перевізних документів від підробки встановити контроль за збереженням та використанням на кожній станції бланків перевізних документів і голограм.

Третій напрямок. Профілактична робота з попередження розкрадання вантажів на залізничному транспорті має відбуватися на підставі взаємодії транспортних органів з територіальними. Для цього слід застосовувати різноманітні форми та методи спільної роботи, спрямовані на попередження та розкриття розкрадань вантажів, розшук і затримання злочинців, що переховуються від слідства й суду. Важливу роль у попередженні та й затриманні осіб, що не мають певного місця проживання та займають й використовують для ночівлі вокзали, лінійні станції, потяги та відстійні парки, приміщення, призначені для капітального ремонту, тощо.

Четвертий напрямок. Одним із засобів своєчасного впливу оперативно-розшукових служб органів внутрішніх справ на транспорті на стан профілактичної роботи стосовно розкрадання вантажів на залізниці є підготовка і направлення в різні державні заклади узгодженої інформації, оскільки основна робота з усунення зазначених порушень полягають у розробці пропозицій, спрямованих на застосування ефективних заходів з усунення негативних

умов, а також здійснення контролю за втіленням у практику прийнятих пропозицій.

П'ятий напрямок. Передбачає проведення комплексних операцій, що є найбільш ефективним засобом впливу на злочинні формування.

Плануються й проводяться вони за наявності криміногенних обставин, які створюють реальну загрозу життю й здоров'ю громадян, ускладнюють функціонування державних та комерційних структур, а інші вжиті заходи не дають очікуваних результатів, – це й є підставою для мобілізації та посилення дій різних служб та відомств. На проведення комплексних операцій звичайно мобілізують сили та засоби органів внутрішніх справ на транспорті, державної служби безпеки та ін.

Шостий напрямок. У боротьбі зі злочинними посяганнями на вантажі потрібно створювати й більш активно використовувати формування залізничників на транспорті – добровільні групи з працівників залізниці спроможні активно допомагати ОВС в охороні громадського порядку та проводити виховну роботу.

Сьомим напрямком у боротьбі з розкраданням вантажів з рухомого складу автор пропонує застосування для вагонів та контейнерів, запірних V пристроїв нових, більш досконалих систем. На думку автора, на найбільшу увагу заслуговує запірно-пломбувальний пристрій системи Варта-Універсал М» та «Варта-М». Його технічно-експлуатаційні характеристики свідчать про надійність та простоту експлуатації.

Восьмий напрямок. Головним об'єктом уваги підрозділів по боротьбі з розкраданням вантажів є вантажі, що знаходяться в потягах або тимчасово зберігаються на складах залізниці. Втім, поза увагою залишаються факти розкрадання вантажів, які слідують за кордон. Результати вивчення цього питання свідчать, що при виявленні комерційного браку або недостачі вантажу на станції залізниці іншої країни на прикордонну станцію України дається телеграма, але дієвих заходів щодо розслідування даних порушень не вживається. Виходячи з цього, вважаємо, що на транспортну міліцію та воєнізовану охорону слід покласти розробку заходів зі своєчасного попередження розкрадання вантажів. Автором пропонуються такі заходи, як супроводження потягів, засідка, взяття під охорону цих вантажів на станціях, де вони зберігаються.

Підвищенню ефективності боротьби з розкраданням вантажів на залізниці, на думку автора, сприятиме й такий захід, як відкриття спеціальних справ, до яких включені б були такі розділи:

а) стан злочинності та громадського порядку в цілому і зокрема з розкрадання вантажів; б) громадськість, що надає безкорисливу допомогу; в) оперативно-інформаційні дані; г) організаційно-профілактична робота.

Зазначені заходи, на думку автора, мають поліпшити стан профілактичної діяльності органів внутрішніх справ на транспорті щодо розкрадання вантажів на залізницях України.

Список літератури: 1. Постанова Верховної Ради України від 23.01.93 р. «Про стан виконання законів і постанов Верховної Ради України з питань правопорядку і заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю». Із змінами і доповненнями, внесе-

ними Постановами Верховної Ради України від 15.09.95р. 2. Білий П.М., Баранов С.О. Профілактика злочинів на транспорті. Одеса, 2000. 3. Гіжевський В.К., Мілашевич А.В. Правове регулювання транспортної системи України. К., 1999. 4. Поточні матеріали УВСТ МВС України станом на 01.07.2000 р. 5. Поточні матеріали УВСТ МВС України станом на 01.01.2001 р. 6. Стеценко В. Ф. Організація розслідування розкрадань вантажів на залізничному транспорті. К., 2000.

Надійшла до редколегії 12.06.2001

*Г.В. Джагутов,
викладач Нац ун-ту внутр. справ*

Вплив розміру штрафу на забезпечення його стягнення

Виходячи з аналізу нормативно-правових актів і матеріалів практики, можна сміливо сказати, що адміністративному штрафу завдяки його значному превентивному, виховному та репресивному потенціалу завжди належало домінуюче місце в системі адміністративних стягнень. Крім того, адміністративний штраф є стягненням майнового характеру, тому його, разом з іншими юридичними штрафними санкціями, розглядають також як істотне джерело поповнення бюджету, що у контексті постійного дефіциту бюджетних надходжень надає адміністративному штрафу ще більшої актуальності.

В наш час питання стягнення штрафу та його розмірів дуже взаємопов'язані. Від того, наскільки штрафні санкції, що застосовуються за конкретне правопорушення, відповідають майновому стану порушника, частіш за все прямо залежить і їх реальне виконання. Сучасне економічне становище, низький рівень доходів населення – одна з основних проблем забезпечення застосування і виконання санкцій. Матеріали практики свідчать, що більше третини осіб, покараних органами міліції, – неплатоспроможні, причому, як правило, з причин, від них не залежних. Це особи, не зайняті суцільно-корисною працею; не здатні працювати за станом здоров'я; які мають заборгованість за іншими виконавчими документами, що не дозволяє стягнути з них штраф у встановлений строк.

Однією із суттєвих проблем є також те, що під час накладення штрафу не завжди враховується особа порушника. Це також веде до зниження ефективності застосованої санкції, до її знецінювання. Як покаже практика, причиною нестягнення штрафів досить часто є неможливість його сплати через низькі фіксовані доходи певних категорій громадян (пенсіонерів, студентів тощо). Крім цього, причиною невчасної сплати штрафних сум може бути проживання порушників не в місцях вчинення адміністративних проступків. Це відряджені, сезонні робітники тощо. Зміна місця проживання не дозволяє посадовим особам правозастосовчих органів у встановлений термін стягнути накладені штрафні суми.

Другий бік питання полягає в тому, що останніми роками стійкою тенденцією було зростання розмірів адміністративних штрафів. До 1991 р. в ст. 27 КпАП України [1] було закріплено правило, яким визначався максимальний розмір штрафу, що міг накладатися на громадян та посадових осіб. Але пізніше це правило було скасовано, і різні відомства почали лобювати вста-